

กลวิธีในการแปลข้ามวัฒนธรรม (Cross - Cultural Translating Strategies)

การแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษนั้นเป็นการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (cross-cultural communication) ทั้งนี้เพราะเป็นการสื่อความหมายเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเทศไทยและคนไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่แตกต่างกับวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาอังกฤษ ดังนั้น จึงมีเรื่องง่ายที่จะสามารถสื่อสารให้คนต่างวัฒนธรรมเข้าใจในสิ่งที่ตนไม่รู้จักคุ้นเคย ผู้แปลจึงต้องใช้วิธีการต่างๆ เพื่อให้งานแปลบรรลุผลสมความมุ่งหมาย

งานวิจัยเรื่อง

การศึกษาการใช้ภาษาข้ามวัฒนธรรม: วิเคราะห์ภาษาในหนังสือ *A Physician at the Court of Siam* โดย นพ.สมิธ เป็นการศึกษากลวิธีที่ Dr. Malcolm Smith แพทย์ชาวอังกฤษที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นแพทย์ประจำราชสำนัก และแพทย์หลวงประจำพระองค์สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ใช้ถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ในราชสำนักสยาม

ผลการวิจัยเป็นการรวบรวมกลวิธีต่างๆ ที่มีการศึกษามาแล้ว และที่สำคัญคือเป็นกลวิธีที่ได้นำมาใช้จริง จึงสามารถนำมาใช้เป็นข้อเสนอแนะในการแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษดังต่อไปนี้

1. การทับศัพท์ (Transcription or Transliteration)

การทับศัพท์ หมายถึง การใช้ภาษาอังกฤษเขียนคำไทย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่:

1. การถ่ายเสียง (transcription) คือ การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันโดยให้ออกเสียงตรงกับภาษาไทย เช่น บ้านหม้อ Ban Mor, อยู่ไฟ yu fai, เจ้าจอม Chao Chom, ผ้านุ่ง pa-nung เป็นต้น
2. การถอดอักษร (transliteration) คือ การแทนตัวอักษรอย่างตรงตัว สามารถถอดกลับไปกลับมาได้สะดวก แต่อ่านไม่ได้ เช่น มหิดล Mahidol ออกเสียง don แต่ใช้อักษร l แทน ล และจักรพงษ์ Chakrabongse ออกเสียง bong แต่ใช้อักษร se แทน ศ เป็นต้น

การทับศัพท์นั้นเป็นวิธีที่ใช้สำหรับชื่อเฉพาะ อันเป็นชื่อของบุคคล สิ่งของ อาคาร สถานที่ ตลอดจนตำแหน่งหรือยศในระบบของไทย เช่น Queen Saowapa = สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี, Mom Luang = ตำแหน่งหม่อมหลวง, Wat Mahatat = วัดมหาธาตุ เป็นต้น นอกจากนี้ยังใช้คำทับศัพท์สำหรับสิ่งของหรือการกระทำที่มีเฉพาะในวัฒนธรรมไทย เช่น pa-nung = ผ้านุ่ง, yu fai = อยู่ไฟ, nang pap-piep = นังพับเปียบ เป็นต้น

พยัญชนะ

พยัญชนะ	อักษรโรมัน	
	ตัวต้น	ตัวสะกด
ก		

ข ข ค ค ฅ		
ง		
จ ฉ ช ฌ		
ซ ณ (เสียง ซ) ศ ษ ส		
ญ		
ฎ ฏ (เสียง ด) ต		
ถ		
ฐ ฑ ฒ ถ ฑ ฐ		
ณ น		
บ		
ป		
ผ พ ภ		
ฝ ฟ		
ม		
ย		
ร		
ล ฬ		
ว		
ห ฮ		

สระ

สระ	อักษรโรมัน
-----	------------

อะ, (อะลครูป), รร (มีตัวสะกด), อา	
รร (ไม่มีตัวสะกด)	
อ๋า	
อิ, อี้	
อี, อี	
อุ, อู	
เอะ, เ - (เอะลครูป), เอ	
แอะ, แอ	
โอะ, - (โอะลครูป), โอ, เอะ, ออ	
เออะ, เ - (เออะลครูป), เออ	
เอียะ, เอีย	
เอือะ, เอือ	
อ้าวะ, อ้าว, -ว- (อ้าวลครูป)	
โอ, โอ, อัย, โอย, อาย	
เอา, อาว	
อูย	
โอย, ออย	
เอย	
เอือย	
อาย	
อิว	
เอี้ยว, เอว	

แอ็ว, แอว	
เอ็ยว	
ฤ (เสียงวี), ฤ	
ฤ (เสียงรี)	
ฤ (เสียงเรอ)	
ฤ, ฤ	

ข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับการทับศัพท์:

- **ความสับสนในการออกเสียง:** ตารางเทียบเสียงของราชบัณฑิตยสถานใช้หลักทางสัทศาสตร์ โดยใช้ h เป็นสัญลักษณ์แสดงลักษณะเสียงชนิด (เสียงที่มีกลุ่มลม) จึงใช้ h ประกอบหลังอักษร k, p, t แต่อย่างไรก็ตามในภาษาอังกฤษ อักษร ph ออกเสียง [f] และ th ออกเสียง [θ] หรือ [ð] ซึ่งไม่มีในเสียงพยัญชนะไทย การถ่ายเสียงด้วยหลักเกณฑ์นี้จึงเกิดความสับสนในการออกเสียงของผู้ที่ใช้ระบบการออกเสียงภาษาอังกฤษ เช่น phloy ระบบภาษาอังกฤษออกเสียงเป็น ฟลอย ไม่ใช่ ฟลอย ดังนั้นนักแปลจึงต้องพิจารณาความเหมาะสมด้วย
- **การตรวจสอบชื่อเฉพาะ:** เมื่อใช้วิธีการทับศัพท์สำหรับชื่อเฉพาะ นักแปลควรตรวจสอบก่อน เพราะบางชื่อมีคำทับศัพท์ที่บัญญัติใช้อย่างแพร่หลายอยู่แล้ว เช่น H.M. King Bhumibol Adulyadej = พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, Bunnag = บุนนาค, Phuket = ภูเก็ต, Suvarnabhumi = สุวรรณภูมิ เป็นต้น
- **การเลี่ยงความหมายไม่ดี:** บางครั้งการทับศัพท์ด้วยการถ่ายเสียงอาจสะกดเหมือนคำที่มีความหมายไม่ดีในภาษาอังกฤษ จึงจำเป็นต้องเลี่ยงการสะกดแบบนี้ เช่น สิ้นสิริ = sinsiri เลี่ยงเป็น synsiri, ชุมชนบ้านบาตร = Ban Bat Community น่าจะเขียนเป็น Ban Bart Community, หมอชิต = Mor Chit ไม่ควรเขียน Mor Shit และ รอบกรุง = Rop Krung ไม่เขียน Rob Krung เป็นต้น

2. การใช้คำหรือสำนวนภาษาอังกฤษที่มีความหมายเหมือนกัน (Equivalence)

ภาษาที่มีความหมายเหมือนกัน (equivalence) นั้น เป็นแนวคิดหลักในการศึกษาการแปลในยุคทศวรรษ 1950-1960 นักวิชาการด้านการแปลจึงให้คำนิยามว่า การแปลคือการทดแทนข้อความภาษาหนึ่งด้วยข้อความอีกภาษาหนึ่ง ในการแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษนั้นการใช้ภาษาอังกฤษที่มีความหมายเหมือนกับภาษาไทย จึงเป็นวิธีที่ใช้กันมากวิธีหนึ่ง เช่น:

- เสนาบดีคลัง = Chancellor of the Exchequer
- พระบรมราชโองการ = decree
- การฉ้อราษฎร์บังหลวง = corruption
- โรคไขทรพิษ = smallpox
- เสด็จสวรรคต = ascended into Heaven
- หมอหลวง = the royal physicians

3. การใช้คำหรือสำนวนภาษาอังกฤษที่มีความหมายใกล้เคียง (Non-equivalence)

ภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนชีวิตความเป็นอยู่ของชนที่ใช้ภาษานั้น ดังนั้นภาษาที่แตกต่างกันย่อมไม่มีคำหรือสำนวนสำหรับวัฒนธรรมที่แตกต่าง ในกรณีที่ไม่มีคำหรือสำนวนภาษาอังกฤษที่มีความหมายตรงกับความหมายในภาษาไทย Dr. Malcolm Smith มีวิธีการหาภาษาอังกฤษที่มีความหมายใกล้เคียงกับภาษาไทยด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

1. ใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่า (Generic Word)

- **wives** = พระมเหสี และเจ้าจอม wife ในภาษาอังกฤษมีความหมายรวมกัน คือ หญิงที่เป็นภริยาพระเจ้าแผ่นดิน
- **robes** = ผ้าไตรจีวร ในภาษาอังกฤษ robe หมายถึงผ้าที่ใช้คลุมร่างกาย ดังนั้น จึงมีความหมายกว้างกว่าผ้าไตรจีวรที่เป็นเครื่องแต่งกายของพระสงฆ์ซึ่งมีลักษณะคลุมร่างกายเช่นกัน
- **orchestras** = วงมโหรี คำภาษาอังกฤษเป็นศัพท์ที่ใช้กับวงดนตรีสากล นำมาใช้เพื่อหมายถึงวงมโหรี เพราะมีลักษณะเหมือนกันที่เป็นวงดนตรีขนาดใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีหลายอย่าง
- **nine-tiered umbrella** = ฉัตร umbrella หมายถึงร่ม ส่วนฉัตรนั้นนับว่าเป็นร่มชนิดหนึ่ง แต่มีลักษณะและการใช้เฉพาะต่างจากร่มอื่นๆ

2. ใช้คำที่มีความหมายแคบกว่า (Specific Word)

- **lustral water** = น้ำพระพุทธมนต์ คำภาษาอังกฤษหมายถึง น้ำในพิธีล้างบาปในคริสต์ศาสนา ซึ่งมีความหมายเฉพาะมากกว่าน้ำพระพุทธมนต์ในวัฒนธรรมไทย ซึ่งหมายถึงน้ำที่พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์
- **made pilgrimages** = เสด็จจรดงศ์ คำภาษาอังกฤษหมายถึง การเดินทางสู่สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วยเหตุผลทางศาสนาซึ่งมีความหมายแคบกว่าทางพุทธศาสนา ซึ่งหมายถึงการเดินทางไปในป่าเพื่อปฏิบัติธรรม
- **picnic** = การเสด็จประพาส คำภาษาอังกฤษหมายถึง การรับประทานอาหารกลางแจ้ง แต่ในเหตุการณ์ที่ผู้เขียนกล่าวถึงคือ การเสด็จประพาส (ท่องเที่ยว) ออกจากพระราชวังโดยทางเรือและแวะเสวยอาหารตามที่ต่างๆ

3. ใช้คำที่หมายถึงสิ่งที่มีลักษณะคล้ายกัน

- **Patriarch** = สมเด็จพระสังฆราช คำภาษาอังกฤษหมายถึง หัวหน้านิกายในศาสนาคริสต์ จึงใกล้เคียงกับสมเด็จพระสังฆราชซึ่งทรงเป็นประธานศาสนาพุทธทุกนิกายในประเทศ
- **concubines** = เจ้าจอม คำภาษาอังกฤษหมายถึง หญิงที่ไม่ใช่ภริยาเอก ดังนั้นจึงใช้กับเจ้าจอมซึ่งมิได้รับการแต่งตั้งเป็นพระมเหสี
- **bowl** = บาตร บาตรมีลักษณะเป็นชามอ่างตามความหมายของ bowl
- **roasting** = การอยู่ไฟ คำภาษาอังกฤษหมายถึง การย่างอาหารบนไฟ หรือในเตาอบ ผู้เขียนนำมาใช้กับการอยู่ไฟ ที่หญิงหลังการคลอดบุตรต้องนอนอยู่บนกระดานที่มีกองไฟอยู่ด้านล่างมีลักษณะเช่นเดียวกับการย่างอาหาร

4. การใช้การอธิบายเพิ่มเติม (Explanation)

ในกรณีที่ไม่มีคำหรือสำนวนภาษาอังกฤษที่มีความหมายตรงกับภาษาไทย การใช้คำเพียงคำเดียวจึงไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีการอธิบายขยายความด้วยรูปแบบต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. คำขยาย (Modifier)

ในภาษาอังกฤษ adjective ทำหน้าที่ขยายคำนาม และ adverb ขยายคำกริยา โครงสร้างที่ทำหน้าที่ขยายคำนามและกริยานั้นมีตั้งแต่ระดับคำ (word) ระดับวลี (phrase) ไปจนระดับอนุประโยค (clause) ตัวอย่างเช่น:

- บาตร = **begging** bowl (Adjective + Noun)
- ผ้าไตรจีวร = cloak **of the yellow robe** (Noun + Phrase)
- เทียนอบ = "scented candle smoke," **an art of perfumery which was regularly used in the Palace** (Noun + Clause)
- การหมอบคาน = **bodily** prostration (Adverb + Action)
- ถวายบังคมลงกับพื้น = bowing **with palm-joined hands to the ground** (Action + Phrase)

2. การอธิบาย (Explanation)

สำหรับสิ่งที่ไม่มีในวัฒนธรรมอังกฤษ ผู้แปลอาจต้องอธิบายเพิ่มเติมด้วยโครงสร้างที่ใหญ่กว่าระดับคำ หรือวลี ได้แก่ โครงสร้างอนุประโยค (clause) หรือประโยค (sentence) ตัวอย่างเช่น:

-the Fan of the rank of Abbot (Sangkarat)
Footnote: The Fan as an emblem of rank also formed part of the regalia.
- The pa-nung, the national garment of both men and women for so many centuries...
- Tukata Chao Wang, the Dolls of the Palace women, were made of pottery, others carved in wood, minute replicas of boats, houses and temples, complete with their inmates. Some of the best toys, made only in the Palace, were minute figures of Siamese nobility. They were modeled in clay, and although not more than an inch or two in height, were complete in every detail.

5. การใช้การแปลตรง (Literal Translation)

การแปลตรง (literal translation) คือ การใช้คำภาษาอังกฤษแปลตรงตามคำภาษาไทย เช่น:

- กลองชนะ = Drums of Victory
 - พระโกศทองใหญ่ = Great Golden Urn
 - ปีเกน = the year of the Pig
 - นางห้าม = forbidden women
 - สมเด็จพระเจ้าฟ้า = a Prince of Heaven
 - สมเด็จพระที่บน = the Queen Upstairs
 - อยู่ไฟ = to stay with the fire
-

กิจกรรมและแบบฝึกหัด (Task and Exercise)

แบบฝึกหัด: ฝึกทักษะการทับศัพท์

คำชี้แจง: ให้นักเรียนเขียนคำทับศัพท์ (Transcription) ของชื่อบุคคล, สถานที่, และอาหารต่อไปนี้เป็นภาษาอังกฤษ โดยใช้หลักการเทียบเสียงตามที่ได้เรียนมา

1. เชียงใหม่ (ชื่อจังหวัด) คำตอบ: _____
2. สมชาย (ชื่อบุคคล) คำตอบ: _____
3. ผัดไทย (ชื่ออาหาร) คำตอบ: _____
4. อยุธยา (ชื่อจังหวัด) คำตอบ: _____
5. พรทิพย์ (ชื่อบุคคล) คำตอบ: _____
6. ต้มยำกุ้ง (ชื่ออาหาร) คำตอบ: _____
7. เพชรบุรี (ชื่อจังหวัด) คำตอบ: _____
8. เจริญ (ชื่อบุคคล) คำตอบ: _____
9. มวยไทย (กีฬาประจำชาติ) คำตอบ: _____
10. สวัสดิ์ (คำทักทาย) คำตอบ: _____
11. ขอนแก่น (ชื่อจังหวัด) คำตอบ: _____
12. สุโขทัย (ชื่อจังหวัด) คำตอบ: _____
13. วิเชียร (ชื่อบุคคล) คำตอบ: _____
14. เกาะสมุย (ชื่อสถานที่) คำตอบ: _____
15. มัสมั่น (ชื่ออาหาร) คำตอบ: _____
16. ราชประสงค์ (ชื่อสี่แยก) คำตอบ: _____
17. สมศรี (ชื่อบุคคล) คำตอบ: _____
18. เกี้ยวซ่า (ชื่ออาหาร) คำตอบ: _____
19. ศีรษะ (คำศัพท์ทั่วไป) คำตอบ: _____
20. กรุงเทพมหานคร (ชื่อเมืองหลวง) คำตอบ: _____

คำสั่ง: จงศึกษาวิธีการแปลโดยตอบคำถามในแต่ละข้อ

1. แบบฝึกหัดชุดที่ 1

ต้นฉบับ:

ครั้นถึงวันฤกษ์ดีสำหรับการแต่งงานตามหลักโหราศาสตร์ แต่กลายเป็นวันมหาโหดร้ายของครอบครัวตามองล่าย พ่อค้าจีน หรือ “เจ้ากรุงจีน” และเจ้าลาย ลูกชายเจ้าเมืองเพชรฯ ต่างคนต่างยกขบวนขันหมากอย่างเอิกเกริก มุ่งหน้าสู่บ้านเจ้าสาวคนเดียวกัน ณ เวียงอ่าวน้อย ชายฝั่งทะเลอันสวยงามของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ขบวนขันหมากของเจ้าลายนำหน้าด้วยขบวนกลองยาว และนักฟ้อนรำสลักับเสียงโห่ร้องสนุกสนาน ส่วนขบวนขันหมากของ “เจ้ากรุงจีน” นำด้วยขบวนแห่เซตสิงโตและแป๊ะยี่ม สลับด้วยเสียงประทัด ขบวนขันหมากมาถึงบ้านตามองล่ายพร้อมกัน ต่างฝ่ายต่างยุติการแสดง ยืนเผชิญหน้ากันอยู่

ฉบับแปล:

When the day came, the two wedding processions marched merrily towards the bride's cottage. Jao Lai's procession, carrying wedding tokens, was joyfully led by dancers yodeling to the music of double-headed drums. The Chinese procession appeared no less boisterous, with the typical Chinese lion dance and fireworks. The two converged on the bride's cottage in Ao Noi at the same auspicious time and stopped there, confronting each other, to the shock of everyone present!

(1) จงหาคำแปลคำต่อไปนี้:

- ขบวนขันหมาก _____
- วันฤกษ์ดี _____
- เวียงอ่าวน้อย _____
- กลองยาว _____
- ขบวนแห่เซตสิงโตและแป๊ะยี่ม _____
- ประทัด _____

(2) จงอภิปรายวิธีการแปลต่อไปนี้:

- the two wedding processions marched merrily

- Jao Lai's procession, carrying wedding tokens

- double-headed drums

-
- the typical Chinese lion dance
-

2. แบบฝึกหัดชุดที่ 2

ต้นฉบับ:

ชุมชนไทยใหญ่ที่บ้านเปียงหลวงยังรักษาขนบธรรมเนียมของตัวเองไว้ได้เป็นอย่างดี เวลาจัดงานฉลองใหญ่ๆ เช่น งานปอยสังลองเดือนเมษายน หรืองานปอยสลากช่วงพฤศจิกายน ชาวบ้านทุกเพศทุกวัยจะแต่งชุดไทยใหญ่มาร่วมงานบุญกันที่วัดประจำหมู่บ้าน

ฉบับแปล:

The Tai Yai community at Ban Piang Luang still holds on to its roots. During big celebrations, like the "Poi Sang Long" in early April and "Poi Salak" in November, local folks of all ages congregate at the village temple in traditional costumes.

(1) จงหาคำแปลคำต่อไปนี้:

- ชุมชนไทยใหญ่
- บ้านเปียงหลวง
- งานฉลองใหญ่ๆ
- ชุดไทยใหญ่

(2) จงอภิปรายวิธีการแปลต่อไปนี้:

- the Tai Yai community

- holds on to its roots

- local folks of all ages

- congregate

- the village temple

- traditional costumes
